

Cum construim reziliența ca femei rome?

de Georgiana Aldessa Lincan

Publicat în nr.3 Cutra, noiembrie 2020

În copilăria și adolescența mea, deși m-am născut și am trăit în comunitatea compactă de romi ursari din Mizil, am stat destul de mult și pe lângă români. Simt că am pendulat oarecum între comunitatea mea romă și lumea gadjiilor* cam până pe la vârsta de 18 ani. În perioada liceului cel puțin, petreceam mult timp cu gadjii – la școală, prietenele mele erau aproape toate gadjii. Deși, zic eu, mă „integrasem” destul de bine, totuși, nu m-am simțit niciodată ca făcând cu adevărat parte din grupurile de români. Lipsa ceva, ce nu știam cum să numesc atunci.

Observ cât de mult le plac gadjiilor „excepțiile”. Îți spun tot timpul că tu ești altfel, ești diferită, și când îi întrebi „în ce sens sunt diferită?”, încep și îți înșiruie toate stereotipurile despre comunitatea ta, în care poate îi regăsești pe mama, pe tatăl tău, pe verișoarele tale, pe mătușa ta... Și începi să le spui, da, dar lucrurile nu stau chiar așa, uite, verișoara mea nu mai merge la școală din cauză că trebuie să stea acasă să aibă grijă de frații ei mai mici, în timp ce mama și tatăl ei muncesc cu ziua la fermă, sau, că un tânăr din grupul cu care lucrez, deși își dorește să meargă la școală, nu ajunge să termine liceul deoarece preia responsabilitățile familiei și este nevoit să muncească ca să o poată întreține. Dar, lor nu le place să fie contraziși sau să vadă întregul context, problemele sistemice legate de accesul la educație, sănătate, locuire, inserția pe piața muncii. Lor le place să le confirme că tu ești doar o excepție și totul stă în dorința individuală. Ei îți spun mereu că tu ești diferită și, cumva, prin această repetare continuă a faptului că „ești diferită” nu fac decât să te îndepărteze de comunitatea ta, să te facă să fii rușinată de cei din jurul tău și să ajungi să crezi și tu la rândul tău că totul se obține din dorința individuală, că totul depinde de tine.

De cele mai multe ori când tu, copil fiind, începi să percepi o diferență între tine și ceilalți, nici familia ta nu știe cum să-ți explice atunci când întrebi *dar noi, de ce suntem altfel?*, îți răspunde *că așa a vrut Dumnezeu, mamă*. Dar, de fapt, așa vor gadjii, ca noi romii să credem că situațiile de inegalitate și de rasism se petrec din motive divine, și nu din cauza lor, a celor care dețin puterea. Iar, de cele mai multe ori, când încerci să schimbi ceva, te lovești de piedici sistemice foarte adânc înrădăcinate în societate și îți dai seama că nu poți să

faci nimic, începi să crezi ce-ți spune toată lumea: că ține de tine, sau de Dumnezeu, și începi să te complaci în această lume plină de inegalități.

M-am simțit foarte tristă când mi-am dat seama că persoanele care m-au încurajat de multe ori să fac ceea ce îmi doream și la care țineam foarte mult, mă acceptau pentru că mă vedeau „diferită”. Mai târziu, când am început să lucrez în comunitate și cu instituțiile, mi-am dat seama de probleme ce țin de discriminare intersecțională. Abandonul școlar, sărăcia, violența, agresiunile sexuale, căsătoriile timpurii, ș.a. sunt probleme sistemice. Modul în care statul, profesori, educatori, funcționari, parlamentari, polițiști abordează incluziunea romilor este greșit, pentru că aceasta este făcută de cum văd majoritarii, și nu de cum vrem noi, romii.

Eram într-o zi la Mizil și m-am întâlnit din întâmplare pe stradă cu o profesoară care m-a întrebat: *cum merge munca, ți se pare că ei (romii) se schimbă?*. Am simțit cum întrebarea ei diminuează nu doar munca mea, ci tot efortul de a demonta secole de rasism. De parcă schimbarea mentalității și a unui întreg sistem rasist, clasist și patriarhal se face în câțiva ani sau în decenii. E nevoie de generații întregi și de contribuția fiecărei persoane în parte ca să vedem acea schimbare pe care vrem să o vedem în lume, nu doar să ne așteptăm să vină schimbarea de undeva. Ea trebuie să vină de la noi, de la fiecare dintre noi, în primul rând de la cei mai privilegiați dintre noi. Prin întrebarea ei exclude 500 de ani de sclavie și toate inegalitățile cu care se confruntă comunitatea romă, chiar și în prezent. Ea plasează responsabilitatea tot pe umerii celor opresați, și nu pe sistemul opresor, care ar trebui să reducă aceste inegalități istorice, și nu să le adâncească.

Reziliență prin împuternicire

Cum dezvoltăm reziliență? De unde vine ea? Ne naștem cu reziliența? Cum contribuim la construirea rezilienței unei persoane, a unui grup, a unei comunități cu o istorie continuă de sclavie, holocaust, rasism, sexism?

Pandemia de Covid-19 a afectat pe toată lumea, însă, așa cum era de așteptat, comunitățile vulnerabile au fost cele mai prejudiciate. Pe lângă panică și stres, comunitatea romă s-a lovit de mai mult rasism și violențe în timpul carantinei. Faptul că trăim într-o tensiune continuă, în incertitudine, și totuși continuăm să fim ok, arată reziliență. Dar cum reușim să rezistăm într-o astfel de perioadă în care, din nou, comunitatea romă este țapul

ispășitor? Ce ne face să fim rezilienți astfel încât să trăim sau să revenim într-un mediu în care știm că nu suntem bineveniți?

Acel ceva – lipsa pe care o simțeam la școală, în grupurile de gadjii, ce nu știam să o numesc – s-a transformat în apartenența la un grup și la o comunitate. Am simțit diferența atunci când am început să lucrez la E-Romnja, când am început să-mi cunosc istoria și comunitatea. Am simțit atunci cu adevărat apartenența la comunitatea mea, la un colectiv de femei rome, la o comunitate de surori bazată pe principii și valori feministe. E cel mai frumos sentiment pe care poți să îl ai atunci când știi că ești într-un spațiu sigur, într-un grup de fete și femei cu care împarți principiile cele mai importante și de bază pentru tine, care împart aceleași frustrări și trec prin aceleași momente de furie, provocate de o societate rasistă, sexistă, clasistă, homofobă și transfobă. Așa începi să simți reziliența și că o poți construi în jurul tău.

Spațiile sigure sunt foarte importante pentru a vorbi despre problemele personale, despre problemele societății, despre ideile, principiile și valorile în care credem fiecare. De cele mai multe ori, atunci când suntem într-un grup și nu simțim nevoia să împărtășim ceva, înseamnă de fapt că nu ne simțim în siguranță în acel grup să spunem anumite lucruri. Atunci tăcem sau, dacă nu tăcem pentru că suntem conștiente că e nevoie să ne facem vocile auzite, spunem lucrurile cu mare grijă, astfel încât să nu fie interpretate într-un anume fel, sau instrumentalizate la un moment dat împotriva noastră sau a comunității din care facem parte.

Spațiile sigure în care eu, ca femeie romă, mă simt în prezent cel mai bine sunt cele în care mai există cel puțin o altă femeie romă. Am avut foarte multe momente în viață în care eram singura romă din grupul de prieteni sau singura romă din clasă și de fiecare dată când venea vorba despre romi mă simțeam vizată, deși poate că nu eram – însă așa simțeam.

Nu demult, am participat la un webinar despre ce mă face să mă simt mulțumită și satisfăcută în munca mea. Unul dintre jocurile propuse de facilitatoarea webinar-ului presupunea povestirea unei experiențe care ne-a marcat mai mult sau mai puțin viața. Am început să povestesc despre momentul când o persoană din grupul de inițiativă al femeilor din Mizil a dat la o parte toți bărbații care se așezaseră în față, la o discuție cu primarul orașului și a început să expună toate problemele și revendicările comunității în fața acestuia.

Pentru mine, ca fată romă și facilitatoare a grupului, la momentul respectiv, gestul ei a însemnat foarte mult. Mi-a arătat ce se întâmplă atunci când oferi acces la informație, când creezi spații sigure, în care femeile să-și dezvolte capacitățile, să își expună problemele, ideile și să prindă curajul și puterea să preia frâiele, fără să aibă neapărat studii educaționale. În timp ce eu povesteam, facilitatoarea webinar-ului a notat câteva cuvinte cheie din povestea mea. Astfel, la sfârșitul webinar-ului din calupul de cuvinte notat, trebuia să aleg doar trei cuvinte care să-mi definească scopul ca activistă feministă romă. Încă de dinainte să văd calupul, făcusem o combinație de cuvinte în care cred foarte tare: organizare, împuternicire și reziliență.

De-a lungul anilor de muncă activistă la firul ierbii, am învățat cât de importantă este grija de sine, că de fapt aceasta este partea principală care stă la baza procesului rezilienței. Iar această grijă de sine se transformă în grijă colectivă și atunci simți că ești împuternicită și că oferi putere la rândul tău altor fete și femei rome, iar tot acest proces înseamnă construirea rezilienței de care avem nevoie pentru a deveni o comunitate rezistentă.

**gadjie, gadjiu* sunt cuvinte din limba romani care fac referire la orice persoană care nu este romă, acestea nefiind folosite cu sens peiorativ.